

MEDEDEELINGEN

UIT

'S LANDS PLANTENTUIN

LIV

DE ZOOGDIEREN VAN JAVA

DOOR

Dr. J. C. KONINGSBERGER

(met 25 afbeeldingen)

pp 1-75, 191. 1-25

BATAVIA
G. KOLFF & Co
1902

VI. Orde der Ungulata (Hoefdieren).

FAMILIE DER NEUSHOORNDIEREN.

1. *Rhinoceros sundaicus*, Cuv.

De *Rhinoceros*-soorten vormen met olifanten, tapirs en dergelijke diervormen de laatste overblijfselen der groote, dikwijls reusachtige plantenetende Zoogdieren, die in vroegere geologische perioden onze aarde in veel grooteren getale hebben bewoond, dan thans het geval is. De ontwikkelingshoogte van deze dieren moest, vooral wat getalsterkte betreft, uit den aard der zaak eenigszins parallel gaan met de ontwikkeling der flora en wel hoofdzakelijk met die der boomachtige kruiden, welke bij voorkeur door hen worden genuttigd. Vroeger verspreid over streken, waar thans een gematigd of zelfs een koud klimaat heerscht, hebben zij zich bij de voortgaande specialiseering der klimaten alléngs moeten terugtrekken binnen de betrekkelijk enge grenzen, waartusschen zij de voor hen noodzakelijke levensvoorwaarden vervuld zien. Slechts de rijke, welige flora der tropische en subtropische landen komt voldoende overeen met de plantenbedekking onzer aarde in vroegere perioden, om aan diervormen als deze een voortbestaan te kunnen waarborgen; vandaar dat de laatste zich thans nog slechts hoofdzakelijk tusschen de keerkringen ophouden.

Onze archipel is aan deze groote planteneters tamelijk rijk; in het bijzonder herbergen Sumatra en Borneo alle hierboven genoemde typen en op het eerstgenoemde eiland komen zelfs twee soorten van het geslacht *Rhinoceros* voor. Java is minder rijk; de olifant en de tapir worden er niet gevonden, daarentegen zijn er, vooral in de wildernissen van het Zuid-Westelijk gedeelte, nog Neushoorn dieren in overvloed.

De hier voorkomende soort, *Rhinoceros sundaicus*, algemeen

onder den naam *badak* bekend, onderscheidt zich door het bezit van slechts één hoorn van de tweehoornige *Rhinoceros sumatrensis* Cuv., terwijl zij in het algemeen meer overeenkomst vertoont met *Rhinoceros unicornis*, L., die op het vasteland van Indië verblijf houdt. Van deze laatste soort onderscheidt zij zich echter onder meer door een kleineren kop, door de afwezigheid der afhangende huidplooi aan de grens tusschen hals en borst en door de grootere duidelijkheid der velden of schubben, die op de huid waarneembaar zijn.

De algemeene kleur van het dier is grauwgrijs, hier en daar, vooral aan den buik, met een rossigen gloed; de binnenzijde der huidplooiën en die van de sterk ontwikkelde, afhangende bovenlip zijn min of meer vleeschkleurig. De jonge dieren zijn veel lichter van kleur en in hun eerste jeugd op de bovendeelen eenigszins behaard met vuilwitte, geelachtige haren.

De ontwikkeling van den hoorn is bij de wijfjes veel minder aanzienlijk dan bij de mannetjes en blijft er niet zelden nagenoeg geheel achterwege, zoodat op den neus slechts eene flauwe verhevenheid zichtbaar is.

Het voedsel van den *badak* is geheel van plantaardigen aard en bestaat voor een groot deel uit de groote, boomachtige kruiden (*Musa's*, *Elettaria's* enz.), waaraan de wildernissen zoo uiterst rijk zijn; echter worden allerlei andere bladeren, uitloopers en jonge takken door hem gegeten. Voor de gesteldheid van het klimaat is hij zeer ongevoelig; men vindt hem zoowel in de warme strandvlakten als nabij de toppen der bergen, waar bijna geen andere zoogdieren meer voorkomen en het schijnt, dat eenzelfde individu zich op ver van elkander gelegen en ook in zeehoogte zeer van elkander verschillende plaatsen kan vertoonen.

In den regel vertoeft hij in de nabijheid van water, daar hij zich, op de wijze der karbouwen, gedurende de warme uren van den dag gaarne een tijdlang in het water ophoudt. Zijn aard is vreesachtig en schuw; slechts wanneer hij gewond is of zijn jong meent te moeten verdedigen, valt hij aan en is dan hoogst gevaarlijk, omdat hij bij dergelijke gelegenheden eene

snelheid van bewegingen weet te ontwikkelen, waartoe men het plumpe dier onder gewone omstandigheden kwalijk in staat zou achten.

Aan den hoorn en de snijtanden van den *badak* worden door de inlanders bijzondere krachten toegeschreven; als amuletten bedingen ze daarom — en vooral de hoorns — dikwijls hooge prijzen.

De hoog-javaansche naam van den Rhinoceros is *warak*. Zijn afmetingen zijn ongeveer de volgende. Kop en lichaam samen 3 Meter; staart 0.5 Meter; de kop alleen 0.7 Meter; hoogte 1.6 Meter; omvang van het lichaam 3.75 Meter.

FAMILIE DER RUNDEREN.

2. *Bos sundaiicus*, MÜLL. et SCHLEGEL.

De eenige, op Java in het wild voorkomende rundersoort is die, welke door de Europeanen gewoonlijk met den naam van *banteng* wordt aangeduid. In de Soendaneesche en Javaansche talen wordt deze naam slechts voor den volwassen stier gebruikt; de koe heet eenvoudig *sapi leuweung* (soend.), *lemboe wono* (hoog jav.) en *sapi alas* (laag jav.), alle „boschkoe” beteekenend.

Hoewel het wilde rund zeer zeker geen alledaagsche verschijning is en slechts weinige Europeanen dit dier hebben gezien, willen wij toch, om de verkeerde voorstellingen, die dien-aangaande bij velen worden gevonden, eene ietwat uitvoerige beschrijving ervan geven. Vooreerst de kleurverdeeling, zooals die door MÜLLER en SCHLEGEL wordt beschreven.

„Bij de volwassen voorwerpen van beide geslachten zijn zuiver wit: de borstelharen langs den rand der bovenlip, de langere, borstelige haren der onderlip, de langere haren aan de onderste helft van den rand der ooren, het bovenste gedeelte van de binnenzijde der ooren, de grootere, benedenste helft der vier pooten van een weinig boven de knieën tot aan de hoeven en eindelijk het achterste gedeelte der dijen of de billen. Deze witte kleur is tegen het donker der overige deelen aan de pooten min of meer onregelmatig en somstijds hoekig afgezet. Alle overige